

Lukket landskab omkring vejforløb nær Hørup Bro.

Landskabskarakter

Nøglekarakteren er den dybe ådal med stejle, skovklædte skrænter, som eroderes af utallige kildevæld og små vandløb. Når man bevæger sig gennem dalen ad de snoede veje opleves landskabet som serier af små afgrænsede rumligheder mellem skove og skrænter.

Grejsdalens terræn er dramatisk for danske forhold og dalen regnes for en af de smukkeste i landet. Kultursporene efter de mange vandmøller og fabrikker opleves fortsat i hele området. Området har derfor særlige oplevelsesmæssige kvaliteter og et stort potentiale for formidling i forhold til kulturhistorie, geologi, natur og landskab.

Vær opmærksom på:

- Området er sårbart overfor terrænregulering.
- Området er sårbart overfor byggeri og anlæg som visuelt bryder indtrykket af de skovklædte skrænter.
- Området er på grund af sin lille skala sårbart overfor byggeri og anlæg af stor skala.

1. Bebyggelsen og jernbanen i bunden af Grejsdalen indrammes af de stejle skovklædte skrænter.

Naturgeografisk beskrivelse

Grejs Ådals øst-vest gående forløb er dannet under sidste istid som en tunneldal, der løber parallelt med den større tunneldal Vejle Ådal. Når isen smeltede i varme perioder, løb vand ned gennem revner og sprækker i isen, hvor det under stort tryk blev spulet ud under iskappen mod vest og med tiden gravede tunneldalen.

Isen smeltede tilbage og rykkede frem igen flere gange. Under en af fremrykningerne, kaldet det ungbaltiske isfremstød, standsede isranden mellem Vejle og Grejs. Foran isranden blev der sydvest for Grejs dannet en sø inddæmmet af is, kaldet Bøgager Issø. Da isen smeltede, blev søen pludseligt drænet, og vandet løb ned mod Vejle Ådal. Erosionen fra dette skabte den smalle nord-sydgående del af Grejsdalen mellem de to tunneldale Øvre Grejsdal og Vejle Ådal.

Grejsdalen er med sine 50-70 meter høje skrænter en af landets dybeste dale. Der findes utallige kildevæld i de stejle skrænter, som fortsat eroderes af mange små bække og vandløb, der alle løber til Grejs Å. Kildevældene ligger mange steder som frodige aske- og ellesumpe, mens andre områder holdes åbne som rigkær ved afgræsning eller høslæt. Ved mange kilder aflejres kildekalk (frådsten), som tidligere blandt andet har været brugt som byggemateriale.

Ved anlæggelsen af vejen Grejs Bakke i en sidedal lige vest for Grejs dukkede det særlige fænomen Grejs Klipper op. Den klippelignende formation er dannet ved at kalk er udskilt under jorden, hvor den har bundet sand og grus sammen til den betonlignende formation.

Grejs Å løber fra Fårup Sø mod øst gennem tunneldalen Øvre Grejsdal og drejer mod syd ned gennem den smalle Grejsdal. En af de større tilløb til Grejs Å er Hørup Bæk, som danner en længere sidedal til Grejsdalen. Også Fløjstrup Bæk og Fruens Møllested Bæk skaber med deres krøllede forløb et kuperet område lige nord for selve Grejs Å tunneldalen, som opleves med de samme landskabstræk.

Syd for Grejs danner Hornstrup Bæk og Hover Bæk de største sidedale til Grejsdalen.

2. Grejs å i den øst-vest gående tunneldal, nær Hørup Bro.

3. Grejs Klipper.

Kulturgeografisk beskrivelse

I hele området har der været mølledrift ved Grejs Å og dens tilløb. Særligt den smalle dal mellem Grejs og Vejle, hvor terrænet falder ca. 25 meter, var velegnet til mølledrift. På denne strækning har der været 15 møller indenfor 6 km. De fleste møller har i en periode fungeret som tekstilmøller. Bebyggelsen i Grejsdalen udgør sin egen bydel, som er vokset op omkring de mange møller og industribygninger, men i dag rummer mange boliger og tilknyttede funktioner. Bebyggelsen er i sin helhed udpeget som et kulturmiljø, som har national betydning inden for industrihistorie.

Det er karakteristisk, at den langstrakte bebyggelse ligger i dalens bund langs vejen, jernbanen og åen. Enkelte steder klatrer bygninger en smule op ad skrænterne, men ingen steder brydes den markante indramning, som de stejle, skovklædte skrænter danner. Skovene på dalskrænterne er blandede, med en stor andel af nåleskov. Hovedparten er fredskov.

Gennem ådalen løber Grejsdalsvej og jernbanen fra Vejle til Jelling. Grejsdalsvej er anlagt i 1890'erne. Vejen drejer mod nord ud af dalen vest for Grejs Skov, og umiddelbart efter slipper jernbanen også ådalen omkring Hørup Bro, hvor den drejer ud gennem sidedalen langs Hørup Bæk.

Området omkring Grejs Skov og Højgaard Skov ligger nord for den egentlige Grejsdal, men udgøres af flere mindre ådale med snoede forløb. I dette område og videre mod vest i tunneldalen består bebyggelsen af spredte huse og små gårde.

Hopballe Mølle ligger ved Grejs Å i den vestligste del af området. Møllebygningen og det tilhørende gårdanlæg ligger i et mindre landskabsrum med dyrkede marker, som er klart afgrænset af terræn og skov. Kulturmiljøet omkring møllen opleves tydeligt, selvom det til dels skæmmes af nyere staldbygninger og tilbygninger.

Grejsdalen rummer både historisk og i dag stor rekreativ værdi. Området har længe været kendt som et godt vandreteræn og udflugtsmål, og der har tidligere været station nær Grejsdals hotel. Der er i 2018 etableret en vandresti gennem dalen hele vejen fra Vejle til Jelling, som i store træk følger jernbanens forløb.

4. TH. Wittrups Uldvare- og Tæppefabrik er en af de mange industribygninger i Grejsdalen, som er ombygget til boliger.

5. Ny Hornstrupvej følger erosionsdalen omkring Hornstrup Bæk.

6. Møllebygningen og møllesøen ved Høballe Mølle.

Visuelt rumlig beskrivelse

Grejsdalsystemet er præget af små, lukkede landskabsrum, hvor udsynet hele tiden begrænses af skovene og de stejle skrænter. Terrænet er dramatisk for danske forhold, og dalen regnes for en af de smukkeste i landet. Både Grejsdalsvej og de mindre veje er underlagt terrænet og snor sig gennem dale og kløfter.

Kultursporene efter de mange møller og fabrikker opleves fortsat mange steder og rummer stor fortælleverdi.

Grejsdalen kan som beskrevet i afsnittet "Naturgeografisk beskrivelse" inddeles i henholdsvis den øst-vest gående del, der er dannet som en tunneldal og den nord-syd gående del, der er dannet som en erosionsdal.

Selvom de to dele af Grejsdalen adskiller sig fra hinanden både i geologisk dannelse og i bebyggelsesmønster, opleves de som et sammenhængende dalsystem. Det skyldes lighederne i de skovklædte skrænter, de små lukkede landskabsrum og oplevelsen af at bevæge sig ad de snoede veje i det kuperede terræn.

7. Tunneldalen nær Hørup Bro. I baggrunden ses terræformerne tydeligt, hvor skoven er ryddet.

8. Snoet vejforløb nær Fruens Møllested.

Landskabskarakter	
Karakterstyrke (stærkt karakteristisk/karakteristisk/karaktersvagt)	Stærkt karakteristisk.
Landskabskarakterens oprindelse (kulturgeografi)	Geologisk landskab med kulturmiljøer fra industrialiseringen.
Reference	Lave målebordsblade (1901-1971).
Nøglekarakter	Dyb ådal med stejle, skovklædte skrænter.
Geologi	
Visuel analyse	
Skala (lille/middel/stor)	Lille.
Rumlig afgrænsning (åbent/transparent/lukket)	Lukket.
Kompleksitet (komplekst/sammensat/enkelt)	Sammensat.
Struktur og mønstre	Især i den nord-sydgående del af Grejsdalen er der en tydelig struktur af bebyggelse langs åen og vejen i bunden af dalen, samt skov på de stejle skrænter.
Visuel uro (uroligt/middel/roligt)	Middel.
Sårbarhed	
Udsigter	Ingen særlige.
Særlige objekter	Hopballe Mølle. Industribygninger langs åen.
Særlige områder (fredninger, kulturmiljø, friluftsområder, naturområder)	Kulturmiljø (186) Hopballe Mølle. Kulturmiljø (187) Vandkraft i Grejsdalen. Fredning Grejs Ådal-Lerbæk Skov.
Visuel sammenhæng til naboerområder	Meget begrænset - tunneldalen fortsætter vest for Hopballe Mølle i det bevaringsværdige landskabsområde Øvre Grejs Ådal.